



Oslo

ÅRSRAPPORT 2022

Elev- og lærlingombudet i Oslo
Mobbeombudet i Oslo



Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Anbefalinger	4
Henvendelser i 2022	5
Sårbarhet etter pandemien	5
Vurdering av særskilt sårbarhet	8
Et byråkratisk språk om barn og unge	9
Negativt språk forsterker negative antakelser	10
Retten til medvirkning gjelder alle elever	11
Skole-hjem-samarbeid	12
Skolemiljø på videregående skole	14
Felleskapende arbeid på videregående skole	16
Varslingsrutiner og saksbehandlingskompetanse	18
Fysiske forhold som utfordrer elevrettigheter	22
Når skolemiljøet oppleves som farlig	27
Læringer i Oslo	30
Mobbing i lærebedriften	32
Hvem er systemene til for?	33
Informasjon og kommunikasjon	33
Alternative og tilpassede skoleløp	35
Om ombudene	37
Oslo kommunes mobbeombuds mandat	38
Oslo kommunes elev-og lærlingombuds mandat	39
Uttalelse Elevorganisasjonen	40
Uttalelse Lærlingrådet i Oslo for 2022	41

Forord

“Er det du som er den 9A-saken?”

Kommentaren kommer fra en av elevens lærere, i mellomrommet mellom to undervisningstimer, hvor eleven blir bedt om å bli litt igjen når de andre har gått ut. Foreldrene hans har meldt saken til Statsforvalteren i Oslo og Viken fordi de ikke er fornøyd med skolens oppfølging av en pågående mobbesituasjon etter opplæringslovens kapittel 9A. Nå lurte læreren på om det stemmer at det er han som har satt i gang en formell klageprosess. Inntrykket var jo at det gikk litt bedre på skolen?

Når eleven gjengir samtalen til ombudet, er det med en opplevelse av å være til bry for de ansatte, å være en sak som noen må bruke tid på å behandle istedenfor å forstå. “Jeg visste ikke hva 9A var en gang. Ingen snakket med meg om rettigheter før foreldrene mine klaget på dem. Og da virket det som om de var mest opptatt av å avdramatisere det.”

Ombudene har i forbindelse med årsrapporten gått gjennom alle henvendelser fra 2022, blant annet for å løfte frem eksempler av opplevelser fra å være en “sak”. I foregående årsrapporter har ombudene pekt på viktigheten av en verdig språkbruk og bevisstgjøring av retorikk knyttet til omtale av enkeltelever. Det gjør vi også i årsrapporten for 2022.

Vi håper at vår årsrapport kan løfte frem kvalitative erfaringer og opplevelser fra å være en “sak” som kan bidra til at systemene i større grad ser menneskene bak problemet.

Alle systemer er en sosial konstruksjon og kan alltid endres på. Endringen må starte med å lytte til de som har det dårligst i dem.

Oslo, 31.12.22

Sofie Haug Changezi, Elev- og lærlingombud

Kjerstin Owren, Mobbeombud

Anbefalinger

- Bystyret ber byrådet oppnevne et etisk utvalg som skal skygge alle prosesser som omhandler vold, mobbing og trakassering i Oslo skolen
- Bystyret ber byrådet sørge for at videregående skoler har nødvendig kompetanse for å etterleve elevenes rettigheter til et trygt og godt psykososialt skolemiljø i henhold til opplæringsloven kap. 9A
- Bystyret ber byrådet initiere en skolemiljøundersøkelse på videregående skole som i større grad enn Elevundersøkelsen vurderer elevenes opplevelse av fellesskap
- Bystyret ber byrådet iverksette en evaluering av alle innmeldte klagesaker til Statsforvalteren i Oslo og Viken som gjelder saker fra Oslo skolen for å se etter skoleeiers og støttesystemers svikt i oppfølging
- Bystyret ber byrådet sikre at alle elever med rett til spesialundervisning opplever å få et godt tilbud som de slipper å vente på
- Bystyret ber byrådet sikre at alle skoler etterlever lovfestet skjerpet ansvar overfor med elever med særskilt sårbarhet
- Bystyret ber byrådet vurdere å sette en øvre grense på gruppestørrelse i videregående skole
- Bystyret ber byrådet utarbeide rutiner for ivaretagelse av elevers fysiske arbeidsmiljø og en struktur for å fange opp avvik raskt
- Bystyret ber byrådet sikre at alle læreplasser skal etterleve lærlingens rett til et godt lærings- og arbeidsmiljø

Henvendelser i 2022

- Mobbeombudet mottok 526 henvendelser
- Elev- og lærlingombudet mottok 267 henvendelser
- De fleste henvendelsene er på telefon og e-post
- Det er en overvekt av henvendelser fra foresatte
- Det er en økning i andel elever på videregående som har tatt kontakt om sitt skolemiljø i 2022

Med utgangspunkt i elevers og foresattes erfaringer og ombudets vurderinger av ovennevnte saker, vil rapporten vektlegge følgende tema:

- Sårbarhet og vurdering av særskilt sårbarhet
- Byråkratisk og negativt språk om barn og unge
- Retten til medvirkning
- Skole-hjem-samarbeid
- Skolemiljø på videregående; herunder sviktende rutiner, saksbehandlingskompetanse og alvorlige vold- og trusselsaker
- Læringer og læringenes arbeidsmiljø

Sårbarhet etter pandemien

Temaer knyttet til sårbarhet og **sårbare elever** fikk betydelig oppmerksomhet 2020 og 2021, og viste seg i flere av ombudenes henvendelser disse årene.

Ombudene registrerte også i 2022 en rekke problemstillinger knyttet til elever som hadde negative erfaringer under pandemien selv om samfunnet åpnet opp:

- Elever som før pandemien allerede følte seg **utenfor**, opplevde at utenforskapet ble mer tydelig og sårt i løpet av de påfølgende årene
- Foreldre som opplevde at det var vanskelig å komme i kontakt med skolen under pandemien, eller som hadde **høyere terskel** for å ta kontakt om saker som ikke var relatert til smittevern og organisering
- Foreldre med **lav tillit** til skolen før pandemien, som i løpet av perioder med lite kontakt med skoleansatte opplevde stadig mer usikkerhet eller mistillit til skolens praksis for ivaretagelse av eget barn
- **Skolefravær** som forsterket seg under pandemien og eskalerte i etterkant av den

Flere henvendelser i 2022 bærer preg av at elevene har vært «usynlige» over tid. Først da samfunnet åpnet opp igjen forsto man omfanget av alvorlighetsgrad og tilretteleggingsbehov.

I noen saker uttrykket samtidig foreldre at overgangen fra pandemi til “ikke-pandemi” opplevdes som en døråpner for å ta tak i vanskelige opplevelser.

Bare det å ha fysiske møter med skolen gjør at det er lettere å forstå hverandre. Teams-møter som handler om barnet ditt kan føles litt rart og upersonlig.

(Mor til barn med behov for tilrettelegging)

Også ansatte har bemerket forskjellen på kvaliteten i skole-hjem-samarbeid, på både godt og vondt.

Jeg følte meg ofte mer sliten etter digitale møter i enkeltsaker enn de fysiske. Det ville jeg ikke trodd hadde du spurt meg for to år siden.

(Rådgiver på ungdomstrinnet)

I de sakene hvor vi må ha korte og jevnlig oppfølgingsmøter for å trygge foresatte, da har det vært en stor fordel å møtes digitalt. Noen foreldre forbinder det med negative opplevelser å komme til skolen.

(Leder på barnetrinnet)

Samtidig, da landet åpnet 12. februar 2022, økte også omfanget av saker og henvendelser knyttet til sårbare barn og unge som krevde mer enn vanlig omstilling. Mange av sakene opplevdes som svært krevende både for skole og foreldre å håndtere med “vanlige” virkemidler. Ombudene har registrert en rekke skolefraværssaker i perioden mars-desember 2022 preget av **fortvilelse** og **handlingslammelse** enn i andre perioder.

- I en sak hadde eleven nesten ikke vært på skolen siden skolestart august 2021 grunnet **angst**. Eleven gikk på 5. trinn
- I en sak på VG3 opplevde foreldrene at eleven “**visnet foran øynene på dem**” og ble tydelig sykere og mer deprimert av å gå på skolen
- En elev som hadde utviklet **spiseforstyrrelser** i løpet av pandemien opplevde mobbing på skolen knyttet til utseendet sitt, og sluttet etterhvert å komme

Ovennevnte saker, og flere som ligner disse, har noen fellestrekk:

- Elevens psykiske tilstand, sykdomsbilde, traumer eller diagnose brukes som **årsaksforklaring** både hos skole, støttetjenester, og noen ganger foreldre. Dette forårsaker dårlig selvbilde og lav mestringstro hos barna og ungdommene det gjelder, og mange bærer skyldfølelse og skam for situasjonen de befinner seg i.
- Barn og unge kan i enkelte saker forsøke å skjerme sine foreldre for detaljer om hvordan de egentlig har det. De ser at foreldrene er triste eller opprørt over situasjonen, og vil skåne dem for dette, eller opplever at det er **bedre å holde noe skjult**
- I saker hvor foresatte strever med sin egen psykiske helse, bruker skolen **mye tid** på å veilede/være "terapeut" overfor foreldre
- Spesielt sosiallærere og rådgivere sitter i vanskelig skvis mellom skolens **plikt**, elevers **behov**, læreres/skolelederens **krav**, PPTs sakkyndige **råd** og eventuelt øvrige instansers **veiledning** når de skal "holde i" tunge saker over tid.
- Læring og **undervisning** vies generelt svært lite oppmerksomhet som vurdering av faktor

Vurdering av særskilt sårbarhet

Rundskriv til opplæringslovens kapittel 9A, Udir-3-2017, slår fast at skolen har et skjerpet ansvar for sårbare elever.

Sårbarhet er ingen konstant, og ansatte må foreta jevnlige vurderinger av barns ekstra behov. Ombudene registrerer at sårbarhetsvurderinger mange steder er tilfeldige og personavhengige, og bærer preg av antakelser knyttet til sårbarhetens årsak. Dette bidrar til at det i for liten grad drøftes hva som ligger i *det skjerpede ansvaret* for sårbare barn i skole- og barnehagemiljøsaker:

- En overvekt av saker preges av at iverksatte tiltak **stigmatiserer** det sårbare barnet, både i skole og barnehage.
- I innmeldte saker hvor **barn krenkes av voksne**, er sårbare barn overrepresentert, både i skole og barnehage
- Foresatte til sårbare barn opplever i større grad enn andre foresatte å bli **meldt til barnevernet**
- Det registreres et høyt antall saker hvor foresatte opplyser at sitt sårbare barn passes på av ufaglærte **assistenter**
- I **svært få** innmeldte henvendelser fra videregående i 2022 har det foreligget en vurdering av elevens særskilte sårbarhet

Av hensyn til de andre barnas trygghet skal (elevens navn) møte (assistent) ved inngangen på baksiden av A-bygget hver morgen 8.15.

(Tiltak i en sårbar elevs aktivitetsplan etter §9A-4)

Læreren sa høyt i møtet at hun sykemelder seg hvis han skal være med på denne klasseturen.

(Foresatt til sårbar elev på 7. trinn)

Skolen mener han ikke er sårbar fordi han er en som mange er redd for.

(Foresatt til sårbar elev på 2. trinn)

Jeg gjorde som du sa og etterspurte sårbarhetsvurdering, det fant de ikke i opplæringsloven og mente jeg hadde misforstått rådet ditt.

(Foresatt til sårbar elev på 1. trinn, privatskole)

Et byråkratisk språk om barn og unge

Ombudene registrerer at språket om barn og unge som ikke får sine rettigheter oppfylt, ofte bærer preg av generalisering, statistiske antakelser og “paragrafisering”. Ombudene advarer mot denne tendensen. Alle barn og unge har rett til å eie sine egne historier og opplevelser og bli møtt og omtalt med verdighet og anerkjennelse. Ingen er en “sak”. Ingens behov kan “utkvitteres”. Dette er mennesker, med menneskelige behov.

Ombudene ser ut fra sakene i 2022 at:

- Foreldre frustrerer seg over å bli møtt med **“byråkratisk” språk** i møter med skolen og PP-tjenesten når barnet deres ikke har det trygt og godt
- Elever opplever seg **ikke alltid sett og hørt** i samtaler med voksne på skolen
- Elever **opplever seg til bry** når de sier fra om vonde situasjoner
- **Elevstemmen mangler** i svært mange ledd, eller forenkles og tolkes
- Kompetanse som bygges gjennom kurs og foredrag, ikke gjennom dialog og praksisundersøkelser, risikerer å bære preg av forenkende tilnærminger til komplekse problemstillinger

Vi følte at vi møtte politikere i møtet, ikke skoleansatte. Jeg har aldri blitt snakket til på den måten rektor adresserte vårt barns fortelling.

Det var utrolig provoserende.

(Far til barn på 5. trinn)

Alle vil veilede på systemnivå, ingen vil ned i dritten.

(Ansatt på skoleeie nivå)

Vi sitter på kurs og snakker om implementeringskvalitet og strategisk ledelse, mens jeg vet at akkurat nå i skolegården så skjer det ting jeg helst skulle håndtert.

(Skoleleder)

Nå er alle elevene bare en paragraf i vårt klientregistreringssystem.

(PPT-rådgiver)

Ombudene bekymrer seg videre for at denne problemstillingen påvirker ansattes profesjonelle skjønn, som er en vesentlig faktor for å bygge et trygt og godt fellesskap:

- Standardløsninger og «ulne» formuleringer trekkes frem som god praksis
- Avvik bagatelliseres og bortforklares
- Skyld legges på enkeltlærere eller skoleledere, istedenfor at kollektivt ansvar i større grad drøftes og utvikles i fellesskap

- *Kursing av lærere* ligger til grunn for svært mange tiltak, også på eiernivå
- Klagesaker fra Statsforvalteren brukes ikke godt nok til systemlæring
- Arbeidet for å fremme et trygt og godt psykososialt miljø blir i mange saker for løst koblet på skolens kjernevirksomhet og oppdrag; undervisningen
- Mange ansatte uten pedagogisk kompetanse eller undervisningsansvar som gis ansvar for å løse krevende og komplekse saker som ofte forsterkes i klasserommet

Negativt språk forsterker negative antakelser

Gjennom språket tilegner vi elever kvaliteter eller merkelapper de selv ikke har bedt om å bli omtalt ved. Ombudene minner om at politikere, byråkrater og skoleledere risikerer å forsterke negative forhold ved elever eller skoler gjennom språk og ordvalg.

Begrepet “drop-out”

Ved å snakke om drop-out legger vi årsaken over på eleven, og ikke på systemenes mangel på å ivareta eleven i god nok grad. Det er ingen elever som “dropper” ut av skolen; de slutter fordi de gjennom flere år har opplevd mangel på mestring i et skolesystem som ikke passer for dem og deres behov. De er “push-outs”.

Omtale av skoler

Politikere har stor makt, særlig knyttet til språk og ordvalg. Når begreper som *B-skoler*, *taperskoler*, *svake/lavtpresterende*, *farlige* eller *upopulære* benyttes i politisk argumentasjon har dette en sterk signaleffekt som påvirker både skolens og elevenes selvbilde og mestringstro. Ombudene anbefaler at politikere fra alle partier enes om felles språk og aktivt unngår å generalisere over Oslos skoler. Dette vil på sikt også ha stor betydning på medias omtale.

«Voldelige elever»

Ombudene registrerer med bekymring at debatten om vold og trusler i Osloskolen både bidrar til hard retorikk og til å legitimere en kultur hvor grove generaliseringer over barns og ungdommers følelser anses som greit. Deler av debatten er helt i grenseland av det som kan anses som etisk forsvarlig. Ombudene anbefaler på det sterkeste at et kommunalt etisk utvalg/råd utnevnes for å skygge slike saker og bidra til korrektiver.

Retten til medvirkning gjelder alle elever

Alle barn og unge har etter barnekonvensjonens artikkel 12 rett til å uttale seg og medvirke i saker som angår dem. Elevmedvirkning skal gjennomsyre og være en del av hele skolehverdagen.

Ombudene mottok henvendelser i 2022 hvor elever i begrenset eller ingen grad har opplevd å medvirke:

- I flere saker hvor elever ikke opplever et trygt og godt psykososialt miljø er elevsamtaler **ikke gjennomført etterrettelig** og i henhold til Barnekomitéens anbefalinger om trygge samtaler med barn. Dette gjelder for eksempel samtaler med lukkede spørsmål, samtaler hvor den voksne virker oppgitt eller utålmodig, samtaler hvor den voksne fremstår veldig sint, samtaler på steder som stresser eleven, eller samtaler med voksne tilstede som eleven har en dårlig relasjon til
- Elever opplever å bli stilt **ledende spørsmål**, særlig i forbindelse med evaluering av effekter av tiltak. En elev på 6. trinn opplevde å bli stilt spørsmålet "Vi er mange som synes det ser ut som det går bedre, er du ikke enig i at det gjør det?" av sin lærer
- Sårbare elever som uttrykker frustrasjon og fortvilelse gjennom sinneutbrudd opplever i særlig **liten grad** å medvirke i vurdering av gode tiltak
- Ombudene har mottatt henvendelser fra elever som ikke har fått medvirke til sin aktivitetsplan - en rettighet de har etter opplæringsloven §9A-4 - og som **ikke har sett den** eller vet hva de iverksatte tiltakene er.
- Ombudene har mottatt henvendelser fra elever som opplever at **skolen ikke tar hensyn** til deres ønsker/forslag i aktivitetsplanen.

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon Oslo (FFO Oslo) er bekymret for det økende antallet elever med ufrivillig skolefravær, og deres muligheter for medvirkning i skolen. FFO Oslo blir jevnlig kontaktet av foresatte som opplever svak deltakelse, medvirkning og representasjon. Dette gjelder elevers representasjon i elevråd, deltakelse i felles spørreundersøkelser og prøver som gjennomføres på skolen og elevenes individuelle medvirkning. Mulighet for medvirkning varierer mellom skoler, avdelinger og trinn.

Elever med ufrivillig skolefravær får i mindre grad enn andre elever delta i lokale og nasjonale spørreundersøkelser. Disse elevene får ikke alltid delta på undersøkelser blant annet om pandemiens effekter. Dermed blir ikke disse elevenes stemme hørt om problemstillinger som rammer dem hardest.

Skole-hjem-samarbeid

Det føles som jeg kjemper mot vindmøller.

(Mor til elev i videregående)

Vanskelig skole-hjem-samarbeidet er en gjenganger i de fleste saker. Det ble notert en økning i saker på videregående skole hvor samarbeidet med hjemmet er krevende.

En av årsakene til samarbeidsutfordringene er opplevelsen av at skolen ikke imøtekommer foresatte på deres bekymring. De beskriver opplevelser av at barnet deres bare er «en del av systemet», og at de må kjempe for at skolen skal ta mer ansvar. Flere opplever også at skolen peker på barnets sårbarhet eller utfordringer heller enn å være ærlig om behov for å gjennomgå egne rutiner.

Nå er det sånn at jeg har blitt den plagsomme forelderen.

Merker det når jeg er på skolen.

(Mor til elev på 5. trinn)

I møte med skoleledelsen opplever jeg at rektor er mer opptatt av å finne løsninger som innebærer at sønnen min skal bort fra skolen, enn at rektor ønsker å tilrettelegge for hans behov. Etter møte med skoleledelsen gikk sønnen min rett i kjelleren. Han følte seg uønsket på skolen.

(Far til elev i videregående)

Det er en økning i saker hvor foresatte opplever at det er behov for å skjerme barnet sitt fra deler av skolens håndtering.

- I en sak på 4. trinn nektet skolen å møte foresatte med mindre barnet var med.
- I en sak på VG2 opplevde foresatte å bli møtt med mistro da de ba om å skåne barnet sitt fra flere ubehagelige møter.

Ombudene har blitt kontaktet av foreldre som opplever at skoleledelsen uttrykker sinne for at de har diskutert skolens håndtering med instanser utenfor skolen.

De var så strenge og aggressive mot meg i det møtet. Jeg opplever at dette var fordi jeg hadde rådført meg med [andre instanser]. Jeg ble møtt med en voldsom ovenfra og ned -holdning. Jeg er over førti år, men har sjeldent følt meg så liten som jeg gjorde på det møte.

(Mor til elev i videregående)

*Følte de rett og slett var sure på meg fordi jeg hadde
meldt sak til Statsforvalteren rett før ferien.*

(Mor til elev på barnetrinnet)

Henvendelsene i disse sakene er ofte preget av sterke følelser; sinne, frustrasjon og fortvilelse. I enkelte elevsaker er belastningen så stor for foresatte at de må sykemelde seg eller trappe ned i egen jobb for å ha overskudd til å "stå i det".

Hvis jeg begynner å gråte nå, så kommer jeg ikke til å klare å slutte.

(Mor til elev i videregående)

*Elever og foreldre har resignert, og orker ikke ta dette videre. Jeg sender
denne bekymringsmeldingen på vegne av flere foresatte. Det er ikke slik vi
ønsker at skolehverdagen til våre barn skal være.*

(Mor til elev i videregående)

Noen foresatte som har deltatt i møter på skolen sammen med sitt barn opplever at skolen mener at de tar for stor plass, eller struper sitt barns stemme.

*Jeg ble så sint da de sa i det møtet at de ikke hører min stemme. De mente at
det var mamma som snakker for meg, men jeg har fortalt de så mange ganger
om hvordan jeg har det uten at det har blitt bedre. Nå blir jeg sliten og
stressa av alle samtalene, og da er det godt å ha mamma med som støtte.*

(Elev i videregående)

Noen foresatte har opplevd at møter blir todelt. Eleven bes om å forlate møtet, hvorpå skoleledelsen tar en "alvorsprat" med foresatte. Disse samtalene oppleves som ubehagelige og som et forsøk på å legge alt ansvaret over på foreldre. Skolen har i noen slike møter sagt at de vil melde saken til barnevernstjenesten.

Foresatte til elever som ikke har det trygt og godt på videregående, opplever ikke å bli involvert tidlig nok i skolens oppfølging av barnet sitt. Foresatte opplever at skolen kun ønsker å forholde seg til eleven, til tross for at eleven har gitt samtykke til at foreldre skal informeres og inkluderes i samtaler. Elever som ønsker å ha med foresatte som støtte i samtaler og møter med skolen som de gruer seg til eller opplever som vanskelige, sitter med inntrykk av at foresatte holdes utenfor så langt det lar seg gjøre.

Det er få innmeldte saker knyttet til krevende skole-hjem-samarbeid fra foresatte som ikke snakker norsk og trenger tolk, eller fra foresatte med begrensede norskferdigheter. Ombudene bekymrer seg for at foreldrene som ikke klarer å "ta kampen" for sitt barn ikke får frem sine opplevelser av systemene, eller får veiledning i å hevde rettigheter på vegne av barna sine.

Skolemiljø på videregående skole

Nå er det bare syv måneder igjen av videregående. Du kan jo finne glede i det.

Kommentaren kommer fra en skoleleder til en elev som i lengre tid har stått i en pågående mobbesituasjon på skolen. Med dette utsagnet kommuniserer skolelederen at; det blir ikke bedre, vi kan ikke hjelpe deg og dette må du bare holde ut. Syv måneder er lenge å "holde ut" for en elev som ikke har det bra på skolen. Elever i videregående skole har rett til et trygt og godt skolemiljø, uavhengig av hvor de befinner seg i opplæringsløpet.

Ombudene har i 2022 fått flere henvendelser fra elever som står utenfor fellesskapet på videregående skole enn foregående år. Henvendelsene bærer blant annet preg av at vanskelige og negative hendelser bagatelliseres, og at skolen venter for lenge med å sette i gang tiltak. Elever uttrykker stor fortvilelse grunnet skolens mangel på forståelse og konkrete tiltak for å bedre deres situasjon. Elever som kontakter ombudet er ofte lei seg, og kjenner på en ensomhet i møte med skolen.

Jeg føler at de voksne på skolen ikke hjelper meg, og at jeg må stå i dette helt alene. Jeg er bare 16 år.

(Elev)

Alt går bare helt forferdelig med meg. Jeg er kjempe lei meg. Jeg får ikke nok hjelp og støtte av skolen, og skjønner ikke hvordan jeg skal klare å komme meg gjennom dette til sommeren og få et vitnemål.

(Elev)

Statsforvalteren i Oslo og Viken har påpekt at mobbing ofte ser annerledes ut på videregående enn i grunnskolen, og løfter frem ekskludering, klikkdannelser og hierarki som noe skolen plikter å iverksette tiltak mot. I november hadde Statsforvalteren fått 12 meldinger fra elever i videregående i Oslo som opplevde et dårlig skolemiljø, mot fem slike klager i 2021. Tallet er fremdeles svært lavt, og ombudene stiller spørsmål ved hvorvidt elever i videregående gis informasjon om sine rettigheter på en god nok måte, særlig klageretten.

Ombudene har fått henvendelser fra elever som;

- **gjentatte ganger** har fortalt ansatte på skolen om utrygt skolemiljø uten at dette har ført til konkrete handlinger.
- opplever at skoleansatte **bagatelliserer hendelser** som har ført til utenforskap.
- har en skolehverdag preget av **klikkdannelser, hierarki og uthenging i sosiale medier.**
- opplever at **fysiske forhold** utfordrer deres rett til et trygt og godt skolemiljø, for eksempel at kantinen ikke har sitteplass til alle
- grunnet klasse- eller gruppetilhørighet **står utenfor skolens majoritetsfellesskap**
- opplever at **postnummer er ekskluderingsgrunnlag** på skolen og har betydning for et trygt og godt skolemiljø fordi de kommer fra «feil» geografisk område i byen
- opplever å bli **cancelled** – usynliggjort

Negativ kommunikasjon og ydmykende og verdighetsberøvende handlinger mellom elever er ofte skjult, og følgelig vanskelige å oppdage for voksne i skolen. Mye av kommunikasjonen mellom elever foregår også i stor grad i ulike sosiale medier som er lukket for voksne. Ombudene understreker viktigheten av å forstå og lytte til elevenes opplevelser av utenforskap og utrygghet, også når elevene er “store”.

Dette fordrer at elevene tas på alvor, og møter voksne som ikke bagatelliserer eller “lar det gå seg til”. Elever forteller at de har sagt ifra om et utrygt skolemiljø til flere voksenpersoner på skolen uten at noen har tatt de på alvor. Disse elevene sitter igjen med en opplevelse av at det ikke nytter å si ifra.

*Hvor mange ganger må jeg fortelle om dette
på nytt og på nytt før noen **gjør** noe?*

(Elev)

Ombudene ser videre eksempler på at elever slutter å fortelle om det som skjer til de voksne på skolen fordi de opplever at det uansett ikke hjelper. Manglende tillit til voksne forsterker dermed utryggheten ytterligere.

Fellesskapende arbeid på videregående skole

Overgangen fra ungdomstrinnet til videregående er sårbar. Elever opplever at de hadde tettere oppfølging på ungdomsskolen i forhold til skolemiljø sammenlignet med på videregående. Elever på videregående forteller at de ikke opplever tilstrekkelig dekning av voksenpersoner tilstede i friminuttene, og at de ikke regulerer det sosiale miljøet på skolen i stor nok grad. Dette gjelder særlig ved skolestart når fellesskapet “setter seg”, men også gjennom året.

Overgangen fra ungdomsskolen til videregående er en stor kløft. Ungdommene jeg samarbeider med har i grunnskolen stått i en ramme som har gjort de utrygge og usikre, og når den kløften kommer, hvor de sosiale konstruksjonene brytes opp, så mister noen elever det lille de har av trygghet. Videregående-apparatet er ikke spesielt godt tilrettelagt for å fange opp disse elevene.

(Ansatt i DPS)

Ombudene understreker betydningen av å prioritere tid til fellesskapende aktiviteter hele skoleåret gjennom på videregående. Elever etterlyser skolemiljøarbeid som er mer voksenstyrt, ikke kun elevstyrt. Oppstartsperioden er på enkelte skoler sterkt elevstyrt. Det medfører at negative kulturer videreføres og grupperinger settes. Ombudene har kjennskap til skoler hvor elevråd og revy forsterker etablerte sosiale hierarkier. Det som er tilgjengelig for alle elever på papiret er ikke nødvendigvis tilgjengelig for alle likevel. Elever etterlyser selv gode og etterrettelige prosesser hvor elevråd, revy, og øvrige grupper er tilgjengelig for alle elever på skolen, og hvor plass ikke avgjøres av popularitet.

Det er noen få elever som har kontroll på det som skjer på skolen, og de elevene som allerede har en høy sosial status, får også plass på skolen til å utøve den. Det er bare de øverst i hierarkiet som får skinne.

(Rådgiver)

Noen elevgrupper opplever å stå som **satelitter** på utsiden av skolens majoritetsfellesskap. Dette gjelder elever som er en “geografisk minoritet” på skolen, det vil si at de bor et annet sted enn der majoriteten av elevene kommer fra i byen. For dem kan også skolens miljø, tradisjon eller særegne kultur oppleves utenforskapsfremmende.

Ombudene har mottatt bekymringer fra skoleansatte om dette, og blitt kontaktet av elever, som opplever denne type utenforskap. Elever som går på en skole hvor postnummer betyr noe for inkludering i fellesskapet, opplever med andre ord segregering på sin egen skole.

Jeg har aldri tenkt at hvor jeg bor i byen har noe å si for hvordan jeg har det på skolen, men nå begynner jeg jo å lure.

(Elev)

Datteren min er en av få elever som kommer fra motsatt side av byen. Hun forteller at det siden skolestart ikke har gått en eneste dag uten at hun får kommentarer som er rettet mot hennes hudfarge.

(Foresatt)

Også elever ved alternative løp, programlinjer og tilrettelagte klasser opplever at klasse- eller gruppetilhørigheten deres gjør det vanskeligere å få innpass i skolens fellesskap. Dette forsterkes dessuten når klasser eller grupper plasseres på andre fysiske lokasjoner enn sine medelever.

Ombudene har blitt kontaktet av elever på videregående som har opplevd negative handlinger rettet mot seg med utgangspunkt i å ikke være en del av fellesskapet, både som enkeltindivider og som gruppe. Disse handlingene rommer uttalelser, skriftlige kommentarer, fysiske handlinger og en generell opplevelse av ekskludering fra majoritetsfellesskapet. Elever som har vært utsatt for dette kjenner ofte på følelsen av å være annerledes, og på opplevelsen av å ikke være velkomne av medelever.

Samtlige elever på fire trinn ved en programlinje beskriver dette i et bekymringsbrev til ombudet:

Oppførselen fra elevene ved [anonymisert] mot elevene ved [anonymisert] er konsekvent nedverdiggende og intimidierende, tidvis truende og skaper både frykt og frustrasjon blant elevene som blir utsatt for dette [...] Eksempler på verbale kommentarer rettet mot elever lyder som følgende:

- *“Vi har en kriminell på skolen”*
- *“Jævla utlending”*
- *“Vi vil ikke ha dere her”*
- *“Det stinker curry her”*
- *Bjeffing og mjauing mot enkeltelever eller grupper av elever*

Varslingsrutiner og saksbehandlingskompetanse

I november 2022 var mediebildet preget av elever i Osloskolen som opplever et utrygt skolemiljø. Rektorer på flere videregående skoler uttalte at de strever med utrygge fellesområder og at russegrupper tar større plass enn de ønsker på skolen.

Ombudene har påpekt at opplevelsene elevene adresserer ikke kan settes i bås som et særegent russefenomen. Utestengelseskultur er et utrygghetsfenomen, og ungdommenes klikkdannelser er symptomer på kampen om plassen i det sosiale hierarkiet. Problemet blir ekstra synlig blant annet i forbindelse med russetid, men også fadderleker, skolerevyer og andre sosiale aktiviteter på videregående.

Ombudene mener at man ved å sette lyskasteren på russeren skyggelegger kommunens praksis for oppfølging av godt skolemiljø for alle elever. Henvendelser til ombudene viser at skolens rutiner for oppfølging av kapittel 9A i opplæringsloven ikke er gode nok på videregående skole, og at kompetansen for å etterleve regelverket er mangelfull. Dersom ikke dette er skoleeiers fokus, risikerer man å drive symptombehandling heller enn systematisk forebyggende arbeid.

Det er ikke en tradisjon for varsling på denne skolen. Jeg tror ikke en gang at skoleledelsen vet hva en aktivitetsplan er. De forstår ikke forskjellen på en 9A-sak og en sak som har gått til Statsforvalteren.

(Rådgiver)

Vi har etterlyst en aktivitetsplan fra skolen i over en måned nå.

(Foresatte).

Ombudene har gjennom samtaler med ansatte ved videregående skoler blitt gjort oppmerksom på risiko for avvik knyttet til forvaltningen av elevers rettigheter i kapittel 9A i opplæringsloven - retten til et trygt og godt skolemiljø.

Rektor har sagt: Jeg vil helst ikke at dere lager 9A-saker, det blir så mye papirarbeid.

(Rådgiver)

Elever og foresatte som har vært i kontakt med ombudene har en oppfatning av at skolen venter så lenge det lar seg gjøre med å opprette en aktivitetsplan. Elever forteller at de blir sittende i mange møter og samtaler, som ikke fører til noe.

Jeg hører bare masse ord, men ser aldri noen handling.

(Elev)

[Skolen] sier bare at vi skal ha jevnlig samtaler. Det hjelper jo ikke når jeg ikke får noe ut av innholdet i samtalene. Vi snakker bare for å snakke.

(Elev)

Ombudene har også fått henvendelser fra elever og foresatte som forteller at aktivitetsplanen ikke gjenspeiler alvoret i situasjonen.

I møtet sier skoleledelsen at dette er en helt forferdelig stygg mobbesak, men i aktivitetsplanen står det at bakgrunnen for opprettelse av planen er «et brudd i vennskap». Vi opplever at de taler med to tunger. Det er nesten så de er livredde for å få alvoret i saken ned på papir.

(Foresatt)

Assisterende rektor sa at det ikke er sikkert at det er mobbing, selv om jeg opplever det som mobbing. Derfor ville de ikke sette "mobbe-klistremerke" på planen.

(Elev)

Skolen omformulerer hendelser og bagatelliserer opplevelsen av utrygghet hos eleven.

Rektor underspilte situasjonen veldig, og holdt en lang tale hvor han forsøkte å minimere situasjonen.

(Foresatt)

I møte med skolen sier rektor at datteren min ikke må tenke at denne hendelsen er så stor som hun skal ha det til, og sa at "snart er det noe annet som skjer på skolen, og da er det andre elever som får fokuset rettet mot seg, og så er saken din glemt".

(Foresatt)

Når alvorlige hendelser ikke løses på kort tid eller skolen er rådville vedrørende hva som er gode tiltak, opplever elever og foresatte at tiltakene kun rettes mot eleven som melder om et utrygt skolemiljø.

- Elever har fått tilbud om å komme senere til skolen eller å gå før, for å sikre at de ikke møter på medelevene som truer eller mobber. Dette medfører at de **går glipp av undervisning**.
- Elever som blir utsatt for gjentatte negative hendelser får tilbud om å **bytte klasse** som tiltak.
- Elever har opplevd at de blir "**gjemt unna**" av skolen.

Jeg er ikke så viktig for skolen, jeg sitter jo bare der i "skammekroken" min.

(Elev som er satt på enerom etter gjentatte negative hendelser rettet mot seg)

Ombudene har blitt kontaktet av elever som opplever at skolen legger ansvaret over på eleven som melder om utrygt skolemiljø. Flere sitter med en følelse av at skolen oppfordrer til at de må "ta seg sammen".

*Rektor spurte hvorfor jeg setter meg slik at elevene som mobber **ser** meg.*

(Elev)

Miljøterapeuten sa at det blir slitsomt for de ansatte at jeg gråter så mye på skolen, og spurte om jeg kunne forsøke å holde litt lav profil.

(Elev)

I møtet sa en i skoleledelsen at jeg "burde gå i meg selv" siden jeg var medlem i klassechatten. Hun sa jeg burde slutte å være på sosiale medier for å skjerme meg selv.

(Elev)

Elever som ikke er en del av fellesskapet, eller som opplever utrygge skolemiljøer, har ulike måter å skjerme seg på i friminutt og fritimer når de er på skolen. Disse strategiene innebærer i all hovedsak å “gjemme seg” i skoletiden. Elevene ombudene har vært i kontakt med har fortalt om følgende strategier:

- Laste ned filmer eller serier på Ipad/telefoner som man kan se på om man blir sittende alene
- Kun gjøre avtaler med skolepsykolog/ helsesykepleier/ rådgiver/ miljøterapeuter i friminutt og fritimer for å unngå å sitte alene i fellesarealer
- Sette seg på kafé eller andre tilgjengelige lokaler i nærområde, eller dra hjem for å unngå skolens område
- Avtale med skoleansatte om å sitte på eget rom i friminuttene
- Holde seg kun til egen klasse for å unngå ubehagelige situasjoner med andre medelever
- Organiserer legitimert fravær etter avtale med for eksempel foreldre eller fastlege

Eleven fortalte at hun ikke kunne komme på skolen uten telefonen, fordi hun aldri vet om hun har noen å være med. Telefonen hennes hadde blitt levert til reparasjon, og hun kom tilbake på skolen fordi hun hadde fått låne med seg en Ipad. På den hadde eleven lastet ned flere episoder av en serie hun følger.

(Rådgiver)

Jeg ser at noen elever har veldig høyt fravær. Mye er legitimert. Det virker som om faglærerne ser litt bort fra fraværet så lenge det er dokumentert.

Hva er det som er bekymringsfullt fravær?

Det er jo også fravær som er legitimert.

(Rådgiver)

Jeg tror at lærerne syns det er litt deilig når jeg er borte, for da slipper de alt maset med meg.

(Elev)

Fysiske forhold som utfordrer elevrettigheter

Selv om det er kjempedeilig å være tilbake på skolebenken, kom vi ikke tilbake til en problemfri skolehverdag: overfylte klasserom, dårlig luft og utilpassede skolebygg har preget mange elevers skoleår.

(uttalelse Elevorganisasjonen i Oslo).

Det finnes det ingen absolutt grense på antall elever i et klasserom på videregående skole. Det fører til at det i flere klasserom i Oslo har vært så mange som 34-36 elever pr. klasse ved skolestart. På enkelte skoler vedvarer høye elevtall. Det som tidligere ble ansett som en maksimumsgrense på 30 elever, har på flere videregående skoler nå blitt en minimumsnorm.

Vi i elevrådet skjønner at elevtettheten er følge av høyt etterspurte skoleplasser i Oslo, men det blir rett og slett for trangt i hvert klasserom hvis man skal fylle de helt opp.

(Elevråd, elevrådsundersøkelsen)

Overfylte klasserom utfordrer flere av elevenes rettigheter. «Overfylte» bør forstås både i betydningen lærertetthet (30+ antall elever og én lærer), men også den fysiske størrelsen på rommene.

Opplæringsloven setter i utgangspunktet ingen grense for hvor store undervisningsgrupper kan være, men det fordrer at «gruppene ikkje må vere større enn det som er **pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarlig**» (opplæringsloven § 8-2).

Ombudet har fått henvendelser og bekymringsmeldinger fra elever, elevråd og skoleansatte ved flere videregående skoler som omhandler store gruppestørrelser og dets påvirkning på lærings-, arbeids- og skolemiljø. I november fikk ombudet tilsendt en bekymringsmelding fra Elevorganisasjonen i Oslo angående *klassestørrelser i Osloskolen*. Tillitsvalgte ved tre videregående skoler har også vært i kontakt med ombudet angående det de omtaler som «elevstabling», og et uforsvarlig læringsmiljø.

Ressurspersoner rundt elevene er overbelastet. Bibliotekjentesten, helsesykepleier, rådgivere og andre administrativt ansatte som skal hjelpe elevene med ulike tjenester opplever å strekke til kort grunnet høyt elevtall.

Klasserommet er elevenes arbeidsplass, og elever har rett på et godt fysisk arbeidsmiljø. I henvendelser fra elever og lærere forteller de ombudet at det kan være krevende å bevege seg rundt i klasserommene. Dette innebærer blant annet at elever og lærere må smygge seg rundt, flytte på arbeidsbord og stoler for å komme seg frem, eller at noen må reise seg for at andre skal kunne forlate klasserommet. I små klasserom går det ledninger på kryss og tvers da det er ikke stikkontakter til alle datamaskinene, og sekker ligger mellom arbeidspulter. Lærere og elever har også påpekt at det blir mye støy når mange er klempt sammen på lite plass.

Mange elever klager over lite plass. En klasse må ha klasserom i biologirommet fordi det ikke er noen andre ledige rom. Klassene er stappa, med opptil 33 elever i noen klasser.
(Elevråd, elevundersøkelsen)

Fellesskapsarbeid i store grupper er svært krevende. Å gi godt over 30 elever et trygt sosialt fellesskap, sier seg selv at er nærmest en umulighet. Både elever og lærere opplever at **individene drukner i gruppen**, og at enkeltelever faller lettere ut.

Opplæringsloven § 8-2 presiserer at «kravet om sosial tilhørighet vil også sette grenser for hvor store basisgruppene eller klassene kan være» og kapittel 9A gir elever en individuell rett til et trygt og godt skolemiljø. Men,

- I klasser på over 30 elever er det et komplisert og krevende sosialt spill som foregår. Det høye antallet relasjoner i en klasse kan oppleves utrygt for enkelte.
- Relasjonen mellom lærer og elev er viktig, og læreren skal ha en relasjon til hver enkelt elev. Det kan ta tid å bygge denne med et høyt antall elever.
- Samtidig som det skal bygges en relasjon mellom lærer og elev, skal klassen også fungere sosialt og bidra til et godt læringsmiljø.
- Enkelte elever opplever at det er vanskelig å komme til orde, andre at de ikke får konsentrert seg i de store gruppene.
- Én til én-samtaler er vanskelig å finne rom og tid til.
- Mangel på rom gjør det vanskelig å gjennomføre fagsamtaler og elevsamtaler, og i mangelen på skjermede steder må vanskelige elevsamtaler gjennomføres på uegnede plasser.
- For at elevsamtaler skal kunne gjennomføres forutsetter det at alle klarer å fatte seg i korthet. For at lærerne skal kunne gjennomføre elevsamtaler med tiden de har til rådighet, fordrer det at **«ingen begynner å gråte, forteller om overgrep hjemme eller om psykiske utfordringer som eleven avslører for første gang»** (lærer).

Elevorganisasjonen i Oslo har førstehånds kjennskap til elever som sliter i klasserommet fordi læreren ikke har tid til dem, og dette er en realitet ved flere Osloskoler. Klassestørrelsene ved flere skoler er blitt for store til at lærerne har mulighet til å kunne gi oppmerksomhet til hver enkelt elev, og dermed kunne gi god nok oppfølging.

(Elevorganisasjonen i Oslo)

Et elevtall på for eksempel 27 er håndterlig i videregående, elevene blir dessverre fort bare en "masse" når det er 32 elever. Det er jo et enkelt mattestykke. Ta antall timer man har i løpet av et skoleår og del det på antall elever. Da er det veldig få minutter man står igjen med til den enkelte elev.

(Lærer)

Å ha lite fysisk plass gir lite rom for fleksibilitet i undervisningen. Når det er lite plass må undervisningen gjøres mer tradisjonell enn hva som er det beste pedagogisk.

- Lærere på flere skoler opplever det som **pedagogisk uforsvarlig** med grupper på 32 elever eller flere. Fagfornyelsen og den nye vurderingsforskriften krever en tett oppfølging av eleven, og det lar seg ikke gjennomføre når læreren har under fem minutter til hver elev i uken.
- Når lærere har store elevgrupper krever det at de må fatte seg i korthet, også rundt enkeltelevens læringsarbeid. Å ivareta "det generelle prinsippet om tilpasset opplæring" (§1-3) i en klasse på over 32 elever beskrives av flere skoleansatte som en **utopi**. Dette går spesielt hardt utover elever med behov for oppfølging og tilrettelegging innen både ordinær undervisning og spesialundervisning.

Du får ikke sett alle. Og du får ikke fulgt opp alle. Og du må forenkle. Og de som er faglig sterke og har kommet langt videre, og trenger en annen opplæring, det har vi ikke lærerkapasitet til.

(Lærer)

Det er selvfølgelig ikke pedagogisk forsvarlig. Jeg blir bare trist over hvor lite vi prioriterer ungdommen.

(Lærer)

En IOP [individuell opplæringsplan, i henhold til retten til spesialundervisning] kan være vedtatt så mange ganger du bare vil, men du får ikke gjort mer enn det tiden tillater deg.

(Lærer)

Ombudet har fått henvendelser fra flere elevråd vedrørende hva de kan forvente av skolebygg og klasserom. Dårlig inneklima er en gjenganger, og flere elever opplever at inneklimaet fører til hodepine og vanskeligheter med å konsentrere seg:

- Elever forteller om ventilasjonssystemer som er overbelastet, og en praksis som innebærer at elever ikke får lov til å åpne vinduer for å lufte.
- I flere klasserom er det heller ikke fysisk mulig å åpne vinduer.
- Tett og tung luft er ikke et godt utgangspunkt for konsentrasjon, og påvirker elevenes trivsel og læring negativt.

Også i elevrådsundersøkelsen forteller elever om klasserom som er kalde eller hvor det er tett luft:

Som elevråd har vi hørt mange klager på hvordan det fysiske miljøet påvirker elever på en negativ måte. Mange av klasserommene er ofte veldig kalde, det er også veldig tett luft i flere klasserom. Siden det ikke er mulig å åpne vinduer blir det veldig vanskelig å gjøre noe med. Det er flere elever som ender opp med å sitte i boblejakke eller holder dørene åpne slik at de kan prøve å få litt luft inn i klasserommene.

(Elevråd)

Klasserommene blir iskalde. Elever sitter fullt påkledd i klasserommene, med jakker og votter, men fryser fremdeles.

(Elevråd)

Elever og skoleansatte har også påpekt at det er skoler hvor det ikke er plass til alle elevene i kantina eller andre fellesområder:

- Skoleansatte forteller at dette fører til at skolemiljøet blir mer «klikkete» og at elever må sitte i trapper eller lignende for å spise.
- Mangelen på fellesarealer med plass til elevene fører til et mer uoversiktlig elevmiljø.
- Elevråd har også meldt at det ikke alltid er klasserom tilgjengelig, og at elever derfor mister undervisningstid.

Grunnet plassmangel, bygging av skolelokaler eller oppgraderinger er det flere skoler som har elever plassert i andre bygninger i nærhet, eller i betydelig avstand, til hovedskolen. Elever som har opplæring i andre lokaler enn hovedskolen har også rett til et godt arbeids- og læringsmiljø.

Ombudet har snakket med skoleleder, elever og elevråd på en avdeling som er plassert i et lokale i betydelig avstand fra hovedskolen. Forsinket byggeprosess har ført til at skolen har fått en permanent "satelitt-avdeling". Det som opprinnelig var ment som en midlertidig plassering har nå vart i et tiår. Selv om elevene trives på skolen, påvirkes skolehverdagen negativt av det fysiske skolemiljøet.

Velkommen til rønna!

(Elev til ombudet)

Elever og ansatte ved denne avdelingen holder til i et bygg som ble vurdert som uegnet til bruk som skole i 2013. Bygningsmassen er gammel, har dårlig ventilasjon, det drypper gjennom taket, og vinduene er punktert.

Elevene reagerer på dårlig ventilasjon, og klager på hodepine og vanskeligheter med å styre temperaturen. I bygget er det dårlig nettilgang, og elevene sier at dette går utover læring. Flere av disse elevene sitter med opplevelsen av at de ikke er like viktige som elever på andre skoler

Elevene på skolen her har sagt det flere ganger, de føler at de ikke er så viktige. De sier at «Dette er ikke en ordentlig skole. Vi har ingenting her».

(Skoleleder)

Når skolemiljøet oppleves som farlig

Oslo er overhodet ikke en trygg by for alle elevene våre.

(Skoleleder)

Hvis man har fått vite at en elev har blitt banket opp på vei hjem fra skolen, så er det så vidt at pulsen går opp, for dette hører vi jo om nesten hver dag.

(Skoleleder)

Jeg vet at de har kniver i skapene på skolen, og det gjør meg redd.

(Elev)

Ombudene har mottatt henvendelser om elever som har blitt, eller som står i fare for å bli, utsatt for vold og trusler i skolehverdagen. En del av de mest alvorlige sakene involverer personer utenfor skolefellesskapet som skaper utrygge miljøer for elevene. Det er særlig skoleveien eller skolens plassering i det geografiske området i Oslo som kan oppleves som utrygt:

- For enkelte elever er det knyttet høy risiko ved å gå på en skole i et annet område enn der eleven bor. Medlemmer av ulike gjenger håndhever interne regler om hvem som har tillatelse til å bevege seg i “deres område”.
- Skolen har ikke ansvaret for skoleveien eller områdene i skolens randsoner; allikevel er det ofte skolen som må håndtere flere av konsekvensene dette har for deres elever.
- Ombudene er kjent med at elever som ikke tør å komme på skolen, etterhvert har sluttet eller byttet skole som en direkte konsekvens av å bli utsatt for vold og trusler fra unge voksne i skolens nærmiljø.
- Vold og trusler mellom elever beskrives av skoleansatte som vanskelige å oppdage. Elever på skoler med kameraovervåking er klar over hvilke områder kameraene dekker, og unngår bevisst disse områdene.
- Flere skoleansatte ser en endring etter pandemien, og sier at vold og trusler mellom elever foregår mer i det skjulte. Der skolen tidligere opplevde at de både kunne se og stoppe flere hendelser som slåsskamper og åpne konflikter, er det nå slik at de kun hører om dem.
- Elever som blir utsatt for vold, på eller utenfor skolens områder, forteller sjeldent om disse hendelsene til voksne på skolen. Enten av frykt eller på grunn av en kultur hvor “regelen” er at man ikke forteller om direkte trusler eller voldelige hendelser til voksne.

Elevene som blir utsatt for dette tør ikke å si noe.

(Skoleleder)

Det er en kjensgjerning blant elevene våre at man ikke snitcher.

(Skoleleder)

Samarbeidet mellom videregående skole og politiet er en viktig ressurs i skolenes forebyggende arbeid med å skape et trygt og godt skolemiljø. Skoler som samarbeider med forebyggende politi har svært ulike opplevelser av dette samarbeidet:

- Enkelte skoler opplever samarbeidet som godt, mens andre opplever at forebyggende politi kun er en samtalepartner.
- Noen av skolene opplever at til tross for et stort behov for tett samarbeid, er ikke forebyggende politi tilgjengelige.
- Flere skoleledere forteller at politiet ikke har tid til å komme ved pågående voldelige hendelser, og opplever at de står dels eller helt alene i håndteringen.

Jeg skjønner jo at politiet ikke kan være tilstede til enhver tid, men vi ser dem aldri.

(Skoleleder)

De har ikke tid til å følge oss opp i det hele tatt, vi blir nedprioritert. Vi ringer og ringer, og de ringer tilbake etter to uker. Systemet fungerer ikke, og det er ingen som tar ordentlig ansvar for det.

(Skoleleder)

Ansaret ender på skolen, og det kan gjøre at ting eskalerer, ting vi kunne ha forebygget. Vi mener at det går utover den tryggheten som vi skal sørge for at er her for både ansatte og elever.

(Skoleleder)

Tidligere var det en praksis at skoler fikk en oversikt over unge gjengangere fra politiet før skolestart. Denne praksisen skal gjenopprettes i 2023 etter en revidering av rutinene tilpasset ny personvernforordning. Når skoler i 2022 ikke har fått tilgang til helt nødvendig informasjon om gjengangere og elever med pågående politisaker eller besøksforbud, har heller ikke skolene hatt mulighet til å gjennomføre helt nødvendige risikovurderinger. Dette er særlig avgjørende ved skolestart. En skole har opplevd at de har satt to elever som har vært i voldelige episoder i samme klasse uten å vite at disse elevene har besøksforbud ifht hverandre.

Det kan sitte elever som er trigget, og som det ikke skal noe til før eksploderer i et klasserom, uten at vi vet om det. Det er jo lærere og medelever i det klasserommet. For å få informasjon om eleven må det være en helt konkret episode eller trussel, så kan vi kontakte forebyggende...hvis vi får tak i dem.

(Skoleleder)

Særlig ved skolestart så føler vi at vi ikke klarer å trygge ansatte og elever godt nok på skolen, fordi de ikke vet hvem som sitter i klasserommet. Vi mangler informasjon som er nødvendig for trygt skolemiljø. Det er nok noen lærere som føler seg utrygge på høsten, og det har de jo egentlig en god grunn til å føle. Utover året tror jeg lærerne får god nok kontakt med elevene sine til at de ikke føler direkte utrygghet.

(Skoleleder)

Læringer i Oslo

2022-henvendelsene om læringer i Oslo kan samles i fem hovedkategorier:

- Spørsmål av praktisk- og administrativ karakter som gjelder den enkelte bedrift, som for eksempel spørsmål tilknyttet kontrakter, lønn og overtid.
- Usikkerhet hvorvidt lærlingen får den opplæringen de skal ha
- Manglende tillit til lærebedrift, sjef eller opplæringskontor
- Mobbing eller nedlatende kommunikasjon fra ansatte i bedriften
- Uttrykk for at de opplever seg alene i lærebedriften og systemet

Ombudet registrerer en økning i henvendelser fra foresatte på vegne av læringer.

Flere læringer opplever av ulike grunner at de ikke kan stille praktiske eller administrative spørsmål til ansvarlige i lærebedriften. Læringer forteller at de ikke har tillit til bedriften, at ansvarlige ikke er tilgjengelige eller at bedriften ikke gir tydelige svar på spørsmål. Flere kvier seg for å gjenta spørsmål de tidligere ikke har fått tilfredsstillende besvart.

Ombudet registrerer at det er flere læringer som ikke får den lønnen de skal ha. Pålagt overtid gis ut som avspasering eller utbetales som læringslønn. Læringer har fått lønn utbetalt sent, uten lønnsslipp eller med for få overtidstimer registrert.

Nå har jeg mast om lønn i tre måneder uten å ha fått det.

Jeg har nesten ikke tall på hvor mange overtidstimer jeg har blitt pålagt. Jeg har ikke noe fritid, og beveger meg bare mellom leiligheten min og jobben. Jeg får ikke noe ekstra for overtidstimen sjefen pålegger meg.

Læringer som har kontaktet ombudet opplever at de ikke får god nok faglig oppfølging eller veiledning, og er usikre på om de vil bestå fagprøven. Flere forteller at de jobber lite med målene i læreplanen. Læringer som over tid har blitt satt til arbeid som ikke er relevant for fagprøven opplever at de kun ansees som billig arbeidskraft.

Jeg gjør nesten aldri noe som er relevant for fagprøven. Vet du hva jeg gjør nesten hver dag? Jeg kjører rundt og leverer utstyr til de faste ansatte i bedriften.

Bedriften gir meg omtrent ingen faglige oppgaver. Jeg lager lunsj, fyller på dopapir og håndsåpe, og rydder i skap.

Flere lærlinger opplever oppfølging under læreperioden er sporadisk, og forteller at de ofte åpner og låser bedrifter alene. I løpet av en arbeidsdag kommer sjeldent veileder eller sjef innom.

Veilederen min er nesten aldri her. Jeg har ikke sett henne på over to uker. Når jeg kontakter henne for å stille spørsmål har hun aldri tid til å snakke med meg.

Ombudet har i 2022 registrert en økning i henvendelser med spørsmål knyttet til varsler og oppsigelse av lærekontrakt. Felles for disse henvendelsene er at lærlingene ikke har fått varsler, fått varsler på riktig vis eller opplever at mulighet for oppsigelse ikke har blitt tydelig kommunisert. Samtlige av lærlingene som har kontaktet ombudet opplever enkelte eller flere av varslene som urimelig. Lærlinger forteller at sjef eller veileder truer med oppsigelse for bagatellmessige forhold.

Jeg er kalt inn til oppsigelsesmøte med sjefen i morgen, men jeg visste ikke at han vurderte å si meg opp engang. Dette er første gangen jeg hører om dette og jeg har ikke fått et eneste varsel.

I dag kom datteren min gråtkvalt hjem med en oppsigelseskontrakt i hånda. Bedriften fortalte henne ikke hva møtet skulle handle om, og hun ble sjokkert da hun fikk høre at de ikke vil ha henne der lenger. Heldigvis har hun ikke signert noe (Mor til lærling).

Ombudet registrerer at det er lærlinger som har manglende tillit til ledelsen i lærebedriften og tilhørende opplæringskontor.

Jeg har prøvd å snakke med opplæringskontoret, men de støtter jo bare sjefen.

Egentlig tror jeg ikke sjefen helt vet hva jeg har rett på som lærling. I stedet for å ta ansvar for det han skal, så velger han å skjelle meg ut istedenfor. Jeg tror han gjør det for at jeg ikke skal tørre å stille flere spørsmål han ikke har svar på.

Lærlinger som står i et negativt arbeids- og læringsmiljø opplever ofte at de står alene. Kjennskap til veileder i etaten, ressurspersoner i bedriften og systemets oppbygging er mangelfull.

Mobbing i lærebedriften

Den årlige lærlingundersøkelsen er kommunenes mulighet til å få innsyn i hvordan lærlingene har det i lærebedriften. Selv om svarprosenten på undersøkelsen har økt, er den dessverre fremdeles lav (50%). Det er også en svakhet at undersøkelsen besvares av lærlinger fra Viken som har lære plass i Oslo. Undersøkelsen gir dermed ikke det hele bildet av hverdagen til Oslos lærlinger.

Ombudet er særlig bekymret for svarene Oslos lærlinger oppgir om mobbing. Lærlingundersøkelsen og henvendelser til ombudet stadfester at lærlinger blir utsatt for mobbing i lærebedriften.

Over 16 % av lærlingene rapporterer at de har blitt utsatt for mobbing, og Oslo ligger i snitt høyere enn lærlinger i resten av landet som rapporterer om det samme. Lærlingene rapporterer at det er «andre kollegaer» (61%) eller «ledelsen» (27%) som utsetter de for mobbing. Dette samsvarer også med henvendelsene ombudet får fra lærlinger som har opplevd mobbing i lærebedriften.

De andre ansatte lager apelyder når jeg går forbi dem, og har mange negative kallenavn på meg. Jeg har bedt de om å slutte med det, men de hører ikke på meg.

Det er et par stykker som kaller meg for "tjukken" hele tiden. "Kom igjen a, Tjukken!", "Gi meg den a, Tjukken!". Jeg er så lei av det her. Jeg har mest lyst til å bare slutte.

Det er ekstra krevende for lærlinger å vite hva de skal gjøre når sjefen eller ledelsen mobber, de som selv er ansvarlige for å sørge for at mobbingen opphører. Denne type henvendelser kommer særlig fra lærlinger i mindre bedrifter. Lærlinger rådfører seg med ombudet i hva som er hensiktsmessig fremgangsmåte, da de er redde for represalier eller at situasjonen skal eskalere om de sier ifra.

Tror du det blir verre om jeg sier ifra? Hvis du tror det blir verre lar jeg heller være å si noe.

Lærlinger som har kontaktet ombudet i pågående mobbesituasjoner opplever at bedriften ikke tar grep til tross for at lærlingen har meldt ifra internt i bedriften.

Jeg har sagt ifra til sjefen om hvordan de ansatte i bedriften snakker til meg, men han skjønner ikke hva som er problemet.

71,43% melder at bedriften ikke har "gjort noe for å få slutt på mobbingen". Ombudet bekymrer seg for lærebedriftenes kompetanse for å sikre lærlingene et trygt og godt arbeidsmiljø, og hvordan ansvaret følges opp.

Hvem er systemene til for?

*Et krav i barnekonvensjonen om hjelpetilbudet for barn og ungdom er raske, effektive og tilgjengelige tilbud. Det mangler vi. Vi har et tunggrodd henvisningssystem.
(PPT-rådgiver)*

Rapportens første del har omhandlet elevers, lærlingers og foresattes opplevelser fra ulike systemer i kommunen. Noen av disse sitter med opplevelsen av at systemene er til for voksne, ikke barn og unge. Ombudene ønsker i denne delen å konkretisere noen overordnede utfordringer på systemnivå som går igjen i enkelte av henvendelsene.

Informasjon og kommunikasjon

Skolen har i henhold til opplæringsloven § 9A-9 plikt til å gjøre elevene kjent med sine rettigheter.

Ombudene har gjennom sin årlige elevrådsundersøkelse avdekket at dette gjøres i liten grad. Nesten alle elevrådene som har besvart undersøkelsen melder at de enten ikke har fått informasjon eller fått nok informasjon av skolen om sine rettigheter. Elevorganisasjonen og Elev- og lærlingombudet skolerer elevrådene om rettigheter. Skole og skoleeier har imidlertid plikt til å sørge for at denne informasjonen gis til alle elever på gode og forståelige måter. Ombudenes erfaring er at svært få elever klikker seg inn på skolens nettsider for å lese seg opp på informasjonssiden om opplæringsloven.

Ombudene fikk i 2022 henvendelser fra elever, foresatte og fagpersoner, blant annet i stillinger innenfor psykisk helsehjelp, som hadde opplevd kommunikasjon med Utdanningsetaten som krevende.

Det er nesten som om de i utdanningsetaten ikke vil bli kontaktet. Hvorfor finnes det ikke en oversikt som viser hvem som har ansvaret for hva, og et telefonnummer? (Foresatt)

Jeg vet ikke lenger hvem som kan hjelpe meg, jeg blir bare satt videre (Foresatt)

- Et foreldrepar fikk vite via sms fra rektor at Utdanningsetaten skulle ha møte om sønnen deres for å vurdere om han skulle tvangsflyttes fra skolen. Da foreldrene ringte Utdanningsetaten, ble de satt videre i systemet 3-4 ganger og opplevde ikke å få konkret svar på hvem som skulle være i møtet

- Foresatte har blitt henvist til ombudene fra ansatte i Utdanningsetaten når de tar kontakt med spørsmål om egne barns rettigheter
- En ansatt i DPS opplever at hun blir henvist til stadig nye personer når hun tar kontakt om en enkeltelevs situasjon og at det tar svært mye av hennes arbeidstid å måtte forklare saken på nytt hver gang

Ombudene har vært i dialog med flere elever og foresatte som har vært i kontakt med Statsforvalteren i Oslo og Viken. Samtlige av disse opplever denne instansen som svært god, betryggende og konstruktiv.

- En elev grudde seg veldig til samtale med saksbehandler, og uttalte i etterkant at det var en av de beste samtalene hun hadde hatt om noe vanskelig
- En mor opplevde at saksbehandler hadde tatt seg god tid til å snakke med henne om saken, og at hun fikk en helt ny selvtillit og ro etter samtalen
- Et foreldrepar opplevde at vedtaket fra Statsforvalter var så etterrettelig og grundig at det i praksis fungerte som en oppreisning etter mange års kamp mot skolen

Disse historiene står til en viss grad i kontrast til noen av skolenes erfaringer

- En skoleleder opplevde at vedtaket fra Statsforvalter krenket hennes faglighet og integritet, og stiller spørsmål ved hennes manglende kontradiksjonsrett
- En skoleleder ble sykemeldt etter å ha måttet produsere og sende over hundre sider dokumentasjon i en sak
- En skoleleder opplevde saksbehandler som «bedrevitende og skeptisk» på telefon
- En skoleleder opplevde at mor fortalte usanne ting til Statsforvalter, og at han ved å bemerke dette opplevde å bli mistenkeliggjort av saksbehandleren

Ovennevnte eksempler viser fordeler og ulemper ved å ha et system som er rigget for å håndtere saker når de allerede sannsynligvis har gått altfor langt.

Opplevelsen av at det er «ord mot ord» står sentralt i mange erfaringer, både fra elev-/foreldresiden og skolesiden.

Samtidig vil ombudene påpeke at anerkjennelsen elever og foresatte forteller om fra sitt møte med Statsforvalteren er verdifull og viktig. En anerkjennelseskultur tilsvarende som hos Statsforvalteren anbefales hensyntatt også i kommunens systemer hvor elever og foresatte er i kontakt og har bekymringer eller spørsmål.

Alternative og tilpassede skoleløp

Skolesystemet må tilpasse seg elevenes behov og ikke omvendt. Ombudene bekymrer seg for at det finnes for få alternative og tilpassede skoleløp for elever som trenger og ønsker noe annet enn det ordinære opplæringsløpet. Skoleansatte og fagpersoner som jobber med barn og unge i Oslo påpeker at behovet for alternative opplæringsløp er stort.

Jeg mener at vi må lage en annerledes skole for en stor gjeng med elever. Vi har veldig mange elever som ikke passer inn i et vanlig skolesystem, og så kjører vi et vanlig skolesystem. Vi må tenke annerledes, vi har altfor få tilbud til elever som trenger noe annet.

(Skoleleder i videregående)

For elever i videregående skole finnes det noen tilbud, men disse har ventelister. Flere elever får dermed avslag grunnet plassmangel. Det er heller ikke alle rådgivere på ungdomsskolene som kjenner til disse tilbudene, og enda færre elever som kjenner til alternative opplæringsløp. De aller fleste alternative opplæringsløp i videregående skole er kun tilgjengelig på vg1.

Alle kjenner til «masseløpene», men skolen har en liten verktøykasse av tilpassede skoletilbud. Disse tilpassede tilbudene er overhodet ikke store nok, og her er ikke utdanningsetaten et proaktivt apparat. De alternative veivalgene som ikke er en del av «motorveien» er heller ikke tydelig kommunisert. Det er en stor sjanse for at det er mange ungdommer kommunen ikke favner, eller som blir kjent med hvilke muligheter de har.

(Ansatt i DPS)

For det er det som mangler for alle elevene som klapper sammen med psykiske lidelser. At de har mistet tilhørighet og mestringsarenaer. De har ikke følt seg sett. Det er så fundamentalt i mennesker. Vi trenger å høre til en gruppe og kunne bidra med noe vi er gode på.

(Ansatt i DPS)

Til inspirasjon: Kongsskogen videregående skole

Kongsskogen videregående skole er en skole hvor elever har tilpassede og skreddersydde løp. Elevene går ikke på trinn, men har egne timeplaner hvor de har fagene de trenger for å få vitnemål, noen ganger på tvers av trinn.

Skolen har 105 plasser, og inntak ved nytt skoleår avhenger av hvor mange elever som har fullført og fått vitnemål året før. I 2022 hadde skolen over 70 søkere til underkant av 40 plasser.

Kongsskogens styrke er at elevene kan fullføre hele det videregående løpet på samme skole. Andre alternative opplæringsløp har ofte kun et tilbud på vg1, og deretter må elevene begynne i ordinære løp på vg2. Noen elever klarer denne overgangen godt, mens andre strever med dette.

Flere søkere til Kongsskogen har gått i tilpassede løp på vg1. Noen av disse elevene søker seg direkte til Kongsskogen, mens andre søker etter å ha forsøkt ordinære løp på vg2. Elevene som går på Kongsskogen har en forståelse for at medelever kan ha utfordringer som man ikke nødvendigvis kan se eller merke.

Elevene har en stor forståelse for mangfoldet, og at “det er noe med alle”, men dette bygger et fellesskap og raushet mellom elevene. Flere elever har sagt at det er godt å kunne gå ut av klasserommet uten at alle de andre elevene sitter og ser på deg.

(Rektor)

Rektor på Kongsskogen opplever at det er mange ordinære skoler som ikke kjenner til tilbudet, til tross for informasjon fra skolen. En overvekt av elevene kommer i all hovedsak fra de samme avgiverskolene, og områder i Oslo. Flere av elevene har foreldre med høy utdanning og god systemforståelse som har lett etter et tilbud som kan tilby barnet deres et skreddersydd opplæringsløp.

Ombudene vil påpeke om at slike tilbud må informeres bredt om, og bør også læres av.

Om ombudene

Ombudene er uavhengig av politiske og administrative myndigheter, og skal være et lavterskeltilbud for barn og unge i barnehager, skoler og lærebedrifter i Oslo.

Ombudene samarbeider med: elever, lærlinger, foresatte, barnehager, skoler, fagforeninger, utvalg, organisasjoner, lærebedrifter, skole- og barnehageeiere, Utdanningsetaten, PPT, BUP, politiet, Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap og øvrige politikere i bystyret.

Kjerstin Owren var mobbeombud i Oslo fra 01.06.2017-31.12.2022.

Sofie Haug Changezi er elev- og lærlingombud i Oslo og startet i stillingen 01.10.2020. Ombudenes mandat følger vedlagt.

Ombudene er ansatt for seks år på åremål. Mobbeombudet og elev- og lærlingombudet har begge én stillingsressurs i 100% stilling, og har eget budsjett og koststed. Personaloppfølging og økonomisk-administrativ oppfølging, herunder regnskapsføring og budsjettering, ivaretas av Bystyrets sekretariat. Ordføreren i Oslo har oppfølgingsansvaret. Ombudene har kontorplass på Rådhuset i Oslo.

Oslo kommunes mobbeombuds mandat

Det opprettes et ombud mot mobbing (mobbeombud) for Oslos barnehager, grunnskoler og videregående opplæring fra og med 01.01.2017 med følgende mandat:

1. Mobbeombudet er bystyrets ombud for barnehagebarn og elever i Oslo.
2. Mobbeombudet skal arbeide for barnehagebarn og elevers rett til et trygt og godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel, og læring -og gir dem muligheten til å oppleve sosial tilhørighet. Ombudet skal arbeide mot alle former for mobbing, krenkelser, trakassering og diskriminering av barnehagebarn og elever i Oslo.
3. Mobbeombudets virksomhet skal omfatte offentlige og private barnehager, offentlige grunnskoler og videregående skoler, samt grunnskoler og videregående skoler godkjent etter friskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter voksenopplæringsloven eller fagskoleloven, men inkludere elever i alderen 16-19 år som tar grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4 A ved en videregående skole. Ombudets virksomhet skal heller ikke omfatte lærlingene. Deres rettigheter til et godt psykososialt miljø skal følges opp av Elev-og lærlingombudet og bedriftenes verneombud.
4. Mobbeombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen. Organisatorisk plasseres mobbeombudet under bystyret. Ombudet skal samarbeide med Elev-og lærlingombudet i Oslo.
5. Mobbeombudet skal bidra til at barnehagebarn og elever får sine rettigheter til et godt psykososialt miljø ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan rettighetene blir ivaretatt.
6. Mobbeombudet skal være et lavterskeltilbud som kan kontaktes av elever og foreldre i vanskelige enkeltsaker.
7. Mobbeombudet kan veilede og rådgi i enkeltsaker og gå i dialog med barnehager og skoler i saker som er vanskelig å løse.
8. Viktige oppgaver for mobbeombudet vil være informasjon, forebygging, kompetanseheving og veiledning. Ombudet skal:
 - synliggjøre og informere om sin rolle som mobbeombud. Informere om hvordan elever og foreldre kan ta kontakt, også anonymt.
 - være tilgjengelig og synlig på sosiale medier og andre nett-arenaer som målgruppen bruker aktivt.
 - være en informasjonsressurs og veileder for barn, elever og foreldre, skoleledere, lærere, barnehageansatte og andre som ønsker informasjon og hjelp vedrørende retten til et godt psykososialt miljø.
 - bidra til å forebygge digital mobbing og drive veiledning i utfordrende situasjoner knyttet til denne type mobbing.
 - samarbeide med aktører som arbeider med barn og unge, som eksempelvis Utdanningsetaten, skolene, bydelene, barnehagene, Elevorganisasjonen, Elev-og lærlingombudet, foreldreutvalg, PPT, skolehelsetjenesten, og frivillige organisasjoner. -prioritere det forebyggende arbeidet mot mobbing i barnehagen og grunnskolen.
9. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet

Oslo kommunes elev-og lærlingombuds mandat

1. Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring i Oslo. Ombudets virksomhet skal omfatte offentlige skoler og tilbys også elever i skoler godkjent etter friskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter voksenopplæringsloven eller fagskoleloven, men inkludere elever i alderen 16-19 år som tar grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4 A ved en videregående skole.
2. Ombudet skal samarbeide med alle parter i videregående opplæring. Ombudet skal skape møteplasser for å diskutere medvirkning og dyktiggjøre elever, lærlinger og lærekandidater til aktiv medvirkning i læringsarbeidet.
3. Ombudet skal være en informasjonsressurs og veileder for elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon og hjelp knyttet til rettigheter og plikter i videregående opplæring.
4. Ombudet skal gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner.
5. Ombudet skal kontrollere at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev-og lærlingperspektiv.
6. Ombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen. Ombudet skal samarbeide med mobbeombudet i Oslo.
7. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet og utarbeide en handlingsplan med mål og tiltak over fireårsperioder.

Uttalelse Elevorganisasjonen

Å være elev i Osloskolen 22/23 For første gang på lenge har vi hatt et helt skoleår som ikke bærer særlig preg av koronapandemien. Etter flere år med varierende kombinasjoner av hjemmeskole, Teamsundervisning og trafikklysmodeller er det veldig fint å være fysisk tilbake på skolene. Endelig har vi kunnet være vanlige elever, og bekymret oss for det vi elever skal bekymre oss for.

Selv om det er kjempedeilig å være tilbake på skolebenken, kom vi ikke tilbake til en problemfri skolehverdag heller: overfylte klasserom, dårlig luft og utilpasse skolebygg har preget mange elevers skoleår.

Fortsatt er det altfor mange elever som ikke får den faglige- og sosiale støtten de trenger. Spesielt etter en tid hvor mange elever har opplevd å falle bakpå når det kommer til skole og utenfor viktig sosialisering, trenger vi å sørge for at alle elever blir sett. Dette betyr mindre klasser, flere lærere per elev, og et styrket lag rundt eleven. Vi mangler skolehelsesykepleiere og miljøterapeuter som er der når vi trenger dem.

En definerende sak for mange elever, spesielt på den videregående skolen, har vært overfylte klasserom. Ikke bare fylles klasser med flere elever enn læreren kan undervise - klasserom fylles med flere elever enn fysisk forsvarlig. Vi har hørt historier fra elevene om at de må flytte på pulter og stoler for å bevege seg i klasserommet, og at klasserommene rett og slett er overfylte. Selv om stykkprisfinansiering er fjernet, finnes det etterlevninger av tankegangen om at elever er til for å kunne rettfærdiggjøre størst mulig budsjett. Denne mentaliteten må vi begrave en gang for alle.

Samtidig har 2022/2023 vært et skoleår med mye framskritt for elevbevegelsen. I høst begynte Oslo kommune å se på muligheter for alternative vurderingsformer og eksamener. Dette ser vi på som et fremskritt når det kommer til kampen mot "generasjon prestasjon". I tillegg ser vi i Elevorganisasjonen på forskjellene i Osloskolen som svært problematiske, som vi ser frem til å jobbe for å motvirke. Vi er derfor veldig spent på hvordan en ny inntaksordning ville fungert for Osloskolen. Det virker som samfunnet generelt er mye mer bevisst og opptatt av å redusere karakterpresset, og ønsker å fremme elevenes interesser. Vi har mye å være stolte over, og mye som gjenstår.

Med elevdemokratisk hilsen, Fylkesstyret i Elevorganisasjonen i Oslo

Uttalelse Lærlingrådet i Oslo for 2022

Lærlingrådet i Oslo

Lærlingrådet i Oslo ble etablert i august 2021. Lærlingrådet i Oslo er et råd på 7-10 medlemmer bestående av lærlinger og tidligere lærlinger. Vår oppgave er å være stemmen til lærlinger i Oslo, og aktivt jobbe for å bedre hverdagen deres. Lærlingrådet i Oslo er i tillegg et rådgivende organ i utdanningen og skolepolitikken på vegne av Lærlinger i Oslo, og vi jobber med økt rekruttering til yrkesfag.

Lærlinger i Oslo 2022

Lærlingene i Oslo 2022 er en god sammensetning av to forskjellige kull gjennom pandemi og nedstengning.

Vi har de lærlingene som avsluttet videregående med pandemi og nedstengning våren 2020 og gikk da videre ut i lære under pandemien. Dette er lærlinger der nesten hele læretiden har i mer eller mindre grad vært preget av pandemi og nedstengning. Dette kullet lærlinger har det vært mange bekymringer for, alt fra kvalitet på selve utdanningen og verdiskapningen, trivsel, psykisk helse og hvordan det kommer til å gå med dette kullet når de skal opp til fag- og svenneprøve. Av de lærlingene som klarte seg gjennom pandemien så har det faktisk vært en smal økning i beståtte fag- og svenneprøver i motsetning til det vi alle fryktet og i motsetning til tidligere statistikker uten pandemi og nedstenging. Dette tyder på at lærlingenes utdanning og verdiskapning har blitt godt ivaretatt.

Det andre kullet er de lærlingene som har gjennomført en større del av grunnutdanningen i faget på videregående skole under pandemi og nedstengning for så å gå ut i læretiden. Senvirkningene for dette kullet vet vi enda ikke helt hvilken grad det har å si på deres utdanning og verdiskaping, trivsel, psykisk helse og hvordan det kommer til å gå med dette kullet når de endelig skal opp til fag- og svenneprøven.

Lærlingundersøkelsen 2022

Lærlingundersøkelsen er et svært viktig verktøy som gir oss innblikk i hvordan dagens lærlinger har det. Lærlingundersøkelsen gir oss data, tall og statistikk til å kunne gjøre en forskjell der det faktisk har en betydning for dagens lærlinger.

For det første så er svarprosenten på undersøkelsen altfor lav, på ca 50%. Dette gjør at vi uheldigvis ikke sitter med det faktiske bildet av hvordan dagens lærlinger har det.

Det vi ser fra lærlingundersøkelsen i 2022 er at:

- Motivasjonen til lærlingene har gått ned
- Trivselen til lærlingene har gått noe opp
- Det er marginal positiv forskjell på lærlinger som vil anbefale sin læreplass
- Flere lærlinger svarer at de blir mobbet flere ganger i uken

- Av de som svarer, så svarer 10% flere lærlinger at de blir mobbet av kollegaer
- Flere svarer at de har meldt i fra om mobbing i bedriften og flere svarer at bedriften ikke har gjort noe med problemet.
- Uønsket seksuell oppmerksomhet fra ledere har gått opp med over 20%
- Av de som er blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet så har det blitt en dramatisk økning i antallet som ikke sier ifra om det, og da en likegyldig økning på at det ikke er gjort noe med problemet

Slik vi ser tallene og trender fra lærlingundersøkelsen sammen med beståtte fag-svenneprøver så har det vært et stort fokus på å opprettholde utdanningen og verdiskapingen hos lærlingen, men det har gått på bekostning av arbeidsmiljøet til lærlingene, spesielt for de som blir utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet.

To statistikker som generelt ikke måles sammen er lærlingundersøkelsen og fullført læretid. Vi ser en sammenheng mellom økt mobbing, uønsket seksuell oppmerksomhet og et vanskeligere arbeidsmiljø og heving av lærekontrakter begrunnet "Personlig" o.l "annen grunn"

Våre anbefalinger

Vi anbefaler at lærlingundersøkelsen promoterer bedre blant lærlingene og på sosiale medier slik at svarprosenten går opp og at vi får et bedre og mer reelt bilde av hvordan dagens lærlinger har det.

Vi anbefaler å informere lærlingene bedre om hvordan de kan varsle, hvem de kan varsle og hva de kan varsle om slik at lærlingen står tryggere på arbeidsplassen.

Mvh,

Pål André Gustavson Leder for Lærlingrådet i Oslo

Veronica Lona Nestleder for Lærlingrådet i Oslo

FOR FREMTIDENS FAGFOLK!